

SALVS REI PVBLICAE SVPREMA LEX ESTO.

VYBRANÁ
TÉMATA

Volby na Maltě

(7/2008)

Petra Bartáková

Parlament České republiky
Kancelář Poslanecké sněmovny
Parlamentní institut

Obsah

OBSAH	2
POLITICKÝ SYSTÉM	3
CHARAKTERISTIKA VOLEBNÍHO SYSTÉMU	4
CHARAKTERISTIKA STRANICKÉHO SYSTÉMU	6
CHARAKTERISTIKA POLITICKÝCH STRAN.....	6
DĚLNICKÁ STRANA	6
NÁRODNÍ STRANA	8
KOMUNISTICKÁ STRANA	9
DEMOKRATICKÁ ALTERNATIVA	10
VOLBY DO SNĚMOVNY REPREZENTANTŮ 2003.....	10
VOLBY DO EVROPSKÉHO PARLAMENTU 2004.....	10
VOLBY DO SNĚMOVNY REPREZENTANTŮ 2008.....	11
ZDROJE:	12

Politický systém

Malta získala nezávislost na Británii v roce 1964, současně se tak stala součástí Britského společenství. Pozměněná Ústava z roku 1974 stanoví Maltu jako parlamentní demokratickou republiku s prezidentem voleným parlamentem na pětileté období. Maltský politický systém vychází z britského westminsterského modelu. Ústavu může měnit jen parlament třípětinovou většinou všech poslanců.

Zákonodárnou moc na Maltě představuje jednokomorová Sněmovna reprezentantů složená ze 65 poslanců volených na 5 let. Prezident může parlament rozpustit na popud premiéra kdykoliv v průběhu volebního období. Členem Sněmovny reprezentantů se může stát osoba starší 18 let. Z každého ze 13 volebních obvodů vzejde 5 poslanců. Novela Ústavy z roku 1987 dále stanoví, že vítězné politické straně s většinou odevzdaných platných hlasů se udělí „bonusové“ mandáty ve Sněmovně reprezentantů, pokud je tomu zapotřebí, tak, aby vítězná strana získala parlamentní většinu o jeden hlas. Zákonodárnou iniciativou disponují sněmovní výbory, jednotliví poslanci a vláda. Kromě tvorby legislativy Sněmovna schvaluje státní rozpočet, programové prohlášení vlády, ratifikuje některé mezinárodní smlouvy, může navrhnout konání referenda,

Výkonnou moc představuje prezident a vláda. Prezident je hlavou státu a jeho význam je převážně ceremoniální. Prezident může rozpustit Sněmovnu, podepisuje zákony, jmenuje a odvolává předsedu vlády a její členy. Premiérem se stane člen Sněmovny, který je dle prezidenta nejlépe schopen vést sněmovní většinu.

Vláda je politicky odpovědná Sněmovně reprezentantů, je složena z předsedy, místopředsedů a ministrů. Předseda vlády po svém jmenování navrhne prezidentovi členy vlády a po jejich jmenování předstoupí před parlament s žádostí o důvěru a s programovým prohlášením. Pro vyslovení důvěry stačí nadpoloviční většina přítomných poslanců. Nedůvěru vládě jako celku může Sněmovna vyslovit nadpoloviční většinou všech poslanců.

Charakteristika volebního systému

Malta, jakožto britská královská kolonie, se stala nezávislou v rámci Commonwealthu až v roce 1964.¹ Tradice voleb do reprezentativních orgánů je však mnohem starší, datuje se do poloviny 19. století. V roce 1921 byl v zemi britskou správou zaveden volební systém jednoho převoditelného hlasu (STV), který se zde (bez přestávky) používá dodnes. Podobu maltského volebního procesu určují dva zákony, maltská Ústava a zákon o všeobecných volbách.²

Malta je rozdělena do 13 obvodů, v každém je voleno pět poslanců. Průměrný počet oprávněných voličů na jeden obvod převyšuje 21 600. Toto rozdělení není pevně stanoveno, počet obvodů se podle Ústavy smí pohybovat v rozmezí 9 až 15 a počet zástupců, kteří jsou zde voleni, se pohybuje mezi 5 a 7.

Volební komise má povinnost přezkoumávat a upravovat hranice volebních obvodů tak, aby byly zajištěny co nejvyrovnanější poměry mezi velikostí elektorátu a počtem zástupců, kteří jsou v obvodech voleni. V závislosti na tom, jak rostla populace a jak se rozšiřovalo volební právo, musely být změny přiměřeně vyrovnávány. K tomu sloužila v Ústavě (Článek 61) zakotvená celostátní kvóta, která určovala množství hlasů, potřebných k získání jednoho mandátu. Existovaly ovšem značné rozdíly mezi Ústavou danou celostátní kvótou a skutečným počtem hlasů, potřebných v jednotlivých obvodech k získání mandátu.

Situace se změnila po roce 1974. Od tohoto roku Ústava zakazuje větší než 5ti procentní odchylku od celostátní kvóty. Nařízení musí brát v úvahu především volební komise při určování nových hranic volebních obvodů. Návrhy volební komise na změnu hranic jsou velmi často předmětem politických diskusí, jelikož politické strany mají v tomto ohledu protichůdné zájmy. Proto mohou politické strany (a kromě nich i samotní poslanci) požádat o zvážení hraničních změn.

Disproporcionalita maltské varianty STV se projevuje patrným zvýhodňováním velkých politických stran, což znamená, že jsou méně často poškozeni negativním výsledkem.³ Malé strany jsou naopak velmi penalizovány při převádění hlasů na mandáty – v důsledku toho se od roku 1966 žádné třetí menší straně nepodařilo získat parlamentní křeslo. Zvýhodňování

¹ Republikou se stala o deset let později.

² Všeobecný zákon o volbách pochází z roku 1991, v roce 1996 byl však nahrazen Všeobecným pozměněným zákonem o volbách.

General Elections Act , on-line text (<http://www.maltadata.com/act1996.htm>)

větších stran není obecně pro volební systémy nijak neobvyklé, maltský systém STV jej však umocňuje spíše malými volebními obvody, ve kterých malé strany jen obtížně získávají mandáty (pokud ovšem nemají v určitém obvodu koncentrovanou podporu)⁴. Kromě malých obvodů je nutné mít na paměti prostředek bonusových mandátů, tedy jakási prémie pro vítěze voleb, což poměrnost systému nepodporuje.

K zavedení bonusů došlo poté, co přes prokazatelné zvýhodňování velkých stran došlo ke třem případům tak velké ztráty procent mandátů v poměru k počtu hlasů, že strana s většinou hlasů nezískala parlamentní většinu mandátů. První případ nastal v roce 1981 a vyvolal ústavní krizi, kterou vyřešil pozměňovací návrh zamezující opakování takového výsledku. Řešením byly bonusové mandáty, které získá strana s většinou prvních preferencí, aby jí byla zaručena parlamentní většina. V důsledku ústavní změny byly při volbách v letech 1987 a 1996 (kdy nastala podobná situace jako v roce 1981) přidány vítězně straně čtyři mandáty zaručující parlamentní většinu. Úpravy umožnili snadnější získávání parlamentní většiny, ovšem na úkor proporcionality výsledků.

Co se týče voličů, je třeba zmínit velmi vysokou volební účast⁵ a velmi nízké procento neplatných hlasů. Uvážíme-li relativní komplikovanost volebního systému a fakt, že Malta nemá uzákoněnou volební povinnost, jsou to závěry poměrně překvapivé. Voliči mají možnost díky typu volebního systému nejen vybírat budoucí vládu, ale také mohou vyjádřit podporu konkrétnímu kandidátovi, který má nejvíce jejich sympatií. V situaci, kdy se v parlamentu už poměrně dlouho neetablovala třetí politická strana, je hlas daný jedné nebo druhé formaci rozhodující, protože přímo ovlivňuje podobu budoucí vládní garnitury.

³ Negativní výsledek znamená získání menšího procenta mandátů než hlasů.

⁴ Za malé strany jsou považovány strany s podporou menší než 25% všech hlasů.

⁵ Od prvních poválečných voleb neklesla volební účast pod 74%. V této souvislosti je zajímavé, že volební účast má spíše tendenci stoupat.

Charakteristika stranického systému

S výjimkou krátkých období lze o maltském stranickém systému hovořit jako o téměř bipartistickém. Dvě nejsilnější strany ovládají již od roku 1966⁶ všechna parlamentní křesla a třetí menší strany nejsou schopny tuto jejich praxi změnit. Maltská Dělnická strana (levicová) i Národní strana (středopravicová a katolická) mají po druhé světové válce takřka neotřesitelné pozice a ostatní strany, které se dříve v systému vyskytovaly postihl volební úpadek. Zlom mající za důsledek zásadní proměnu stranického systému je spojen s dvěma událostmi. Za prvé to bylo referendum o užší integraci s Británií, které se konalo v roce 1958. Národní strana spolu s církví toto referendum bojkotovala a tím byla podpořena dvoustranická logika. Navíc v letech 1961 – 1964 došlo k emancipačnímu procesu, který byl završen získáním nezávislosti ostrova. Pokud pak byly minoritní strany úspěšné, neměl jejich úspěch většinou dlouhého trvání. Jak prokazují volební výsledky, alternativní strany jednoduše nemají dostatečnou podporu.

Kromě minoritních politických stran mají možnost ovlivnit složení parlamentu ještě nezávislí kandidáti, kteří však mají dokonce horší výsledky než malé strany. Od roku 1947 získali nezávislí pouze jediné parlamentní křeslo, a to v roce 1950.

Charakteristika politických stran

Dělnická strana

Základní charakteristika a historie strany: DS byla založena v roce 1920 jako strana reprezentující odbory. V prvních volbách do maltského Zákonodárného shromáždění, které se konaly v říjnu 1947 po přijetí nové Ústavy obnovující vnitřní samosprávu země, získala DS vedená Paulem Boffou 24 křesel ze 40 možných. Vláda zformovaná Boffou vedla zemi až do září roku 1950. V roce 1949 se DS rozštěpila. Ve volbách v roce 1950 Nezávislá dělnická strana vedená Paulem Boffou získala pouze 11 křesel. V roce 1951 jako Maltská dělnická strana získala křeslo 7 a později v roce 1953 pouze 3 křesla.

⁶ Internetové stránky Elections in Malta (<http://www.maltadata.com/party03.htm>)

Dělnická strana získala většinu křesel v Zákonodárném shromáždění (23 ze 40) v roce 1955 a pod vedením Doma Mintoffa zůstala u moci až do roku 1958, kdy jeho vláda rezignovala kvůli sporu s Británií týkajícího se maltské ústavní budoucnosti. Mintoff usiloval o integraci s Británií. Ve všeobecných volbách v roce 1962 získala DS pouhých 16 křesel ze 42 možných poté, co Římsko-katolická církev apelovala na voliče, aby Dělnickou stranu nevolili. Zpět k moci se Dělnická strana dostala až v roce 1971. Pod vedením Doma Mintoffa získala strana 28 křesel z 55člené Sněmovny reprezentantů.

V roce 1976 získala DS 34 křesel ze 65 možných. Tento výsledek strana zopakovala i ve volbách roku 1981 i přes nižší procentuální zisk hlasů oproti Národní straně. Po ústavní krizi, kdy Národní strana po dobu 15 měsíců bojkotovala Sněmovnu reprezentantů, došlo ke změně Ústavy, která stanoví, že vítězná strana voleb, která získá většinu odevzdaných hlasů, obdrží, pokud to bude nutné, poslanecká křesla navíc, tak, aby měla zaručena nadpoloviční většinu ve Sněmovně reprezentantů. Tato změna volebního systému se poprvé projevila ve volebním roce 1987. DS získala v těchto volbách 34 křesel na úkor Národní strany, která získala křesel 31. Národní strana však získala 50,9 % hlasů, proto jí byl udělen bonus 4 křesel. Dělnická strana tak skončila v opozici pod vedením Karmenu Mifsud Bonnicim, který v prosinci 1984 nahradil Mintoffa.

Ve volbách v roce 1992 získala DS pouhých 46,5 % hlasů a Mifsud Bonnici byl nahrazen ve vedení strany Alfredem Santem. Alfred Sant především inicioval modernizaci programu Dělnické strany, podporoval maltskou neutralitu na mezinárodním poli a pod jeho vedením strana vystupovala proti členství Malty v Evropské unii.

DS se vrátila k moci pod vedením Santa po předčasných volbách v roce 1996, kdy získala 50,7 % hlasů a byl jí udělen bonus jednoho křesla navíc tak, aby měla většinu 35 křesel. Nová vláda ihned zrušila účast Malty v mírovém partnerství zemí NATO, které bylo dohodnuto předchozí vládou Národní strany, a zároveň odložila podanou žádost o členství v Evropské unii.

Ve volbách v roce 1998 byla DS poražena výrazným rozdílem. Získala pouhých 47 % hlasů, což v přepočtu znamenalo 30 křesel. DS kritizovala vládní kroky Národní strany, která v roce 1999 započala rozhovory o přijetí k Evropské unii. DS odmítla uznat výsledky referenda z března 2003, ve kterém necelých 53 % obyvatel Malty hlasovalo ve prospěch členství v Evropské unii. Ve volbách v roce 2003 byla DS opět poražena. Alfred Sant zůstal ve vedení strany, avšak stranická politika vůči členství v Evropské unii se začala měnit. Nakonec se DS

připojila ke straně Evropských socialistů a účastnila se voleb do Evropského parlamentu v roce 2004, kdy získala 3 z 5 křesel přidělených Maltě.

Hlavní principy: podpora sociálně orientovaného tržního hospodářství, pomoc sociálně slabým, enviromentální politika

Zahraniční politika: euroskepticismus

Národní strana

Základní charakteristika a historie strany: Národní strana byla zformována v období evropského nacionalismu v roce 1880. V letech 1887 až 1903, kdy měla Malta parlamentní vládu, držela Národní strana všechny volené pozice v Radě vlády. Po skončení období koloniální vlády, byla parlamentní vláda opět zavedena v roce 1921. NS si udržela většinu křesel až do roku 1927, kdy Ústavní strana a Dělnická strana vytvořily koalici. NS získala většinu opět v roce 1933 a ústavní samospráva byla zrušena.

Během druhé světové války bylo několik vedoucích představitelů strany zadrženo nebo posláno do exilu. V letech 1950 až 1955 vedla NS zemi společně v koalici s Maltskou dělnickou stranou, v jejíž čele stál Paul Boffa. V roce 1962 získala NS opět většinu křesel a tento výsledek zopakovala i v následujících volbách v roce 1966 pod vedením George Borga Oliviera, který zastával pozici ministerského předsedy od roku 1962 do roku 1971. V roce 1964 získala Malta samostatnost.

Národní strana těsně prohrála volby na úkor Dělnické strany v letech 1971 a 1976. Ve volbách v roce 1981 získala NS většinu celkového počtu hlasů, avšak menšinu křesel ve Sněmovně reprezentantů. NS následně vedla kampaň za občanskou neposlušnost a bojkotovala schůze Sněmovny až do března 1983. V roce 1987 byla Ústava změněna. Změna zaručila politické straně s většinou odevzdaných hlasů většinu ve Sněmovně. Tato změna umožnila NS vytvořit vládu v čele s Edwardem Fenechem Adamisem po volbách v květnu 1987. V roce 1990 požádala Malta o členství v Evropské Unii.

Ve všeobecných volbách v únoru 1992 NS dále zvýšila počet svých křesel ve Sněmovně reprezentantů. Prioritou vlády NS v tomto období bylo zejména urychlit přijetí Malty do Evropské unie. V roce 1995 Malta vstoupila do programu NATO o mírovém partnerství a zároveň se zavázala dostát své neutrální pozici. Fenech Adami v roce 1996 vyhlásil předčasné

volby, ve kterých Dělnická strana získala většinu pouze jednoho hlasu. Zvítězila v poměru 35 ku 34 křeslům na úkor strany Národní.

Problémy uvnitř Dělnické strany způsobily další předčasné volby do Sněmovny reprezentantů. V září 1998 dovedl Fenech Adami NS zpět k moci. NS získala 51,8 % odevzdaných hlasů, což v přepočtu znamenalo 35 křesel ve Sněmovně oproti 30 křeslům DS. V roce 1999 Malta začala vyjednávání o vstupu do Evropské unie, při kterém se zavázala pořádat referendum o vstupu do EU po jeho skončení. Referendum se konalo v březnu 2003. 53% obyvatel se vyjádřilo pro vstup do Evropské unie. Dělnická strana odmítla uznat výsledky referenda. V témže roce byly vypsané předčasné volby, ve kterých zvítězila Národní strana s 51,79 % hlasů a 35 mandáty ve Sněmovně. Den po volbách odjeli Fenech Adami, premiér, a Joe Borg, ministr zahraničí, do Atén, kde podepsali přístupovou smlouvu k EU, která byla následně ratifikována ve Sněmovně reprezentantů. DS hlasovala proti této smlouvě.

7. února 2004 se Fenech Adami vzdal předsednictví strany a místopředseda NS Lawrence Gonzi byl zvolen do čela strany. Gonzi se stal premiérem 23. března 2004. Ve volbách do Evropského parlamentu v červnu 2004 si NS zajistila pouze 39,76 % hlasů, což znamenalo 2 mandáty oproti 48,42 % hlasů DS respektive 3 mandátům. Tradiční voliči NS se uchýlili ke straně Demokratická alternativa, která získala 9.33 % hlasů. V Evropském parlamentu je NS členem Evropské strany lidové.

Hlavní principy: liberální tržní hospodářství

Zahraniční politika: proevropská

Komunistická strana

Základní charakteristika a historie strany: Komunistická strana byla na Maltě založena v roce 1969 bývalými členy strany Dělnické jako ortodoxní prosovětská strana. Ve volbách v roce 1987 nominovala strana svého kandidáta do 12 ze 13 volebních obvodů, získala však pouze mizivou podporu. V dalších volbách už strana nekandidovala.

Hlavní principy: sociálně spravedlivá společnost vedoucí k socialismu, zestátnování, centrálně řízené hospodářství

Demokratická alternativa

Základní charakteristika a historie strany: Demokratická alternativa je stranou „zelenou“, která byla zformována v říjnu 1989. Ve volbách v roce 1992 získala podporu pouze 1,7 % hlasů, což jí nepřineslo ani jeden mandát. Po zopakování neúspěchu ve volebním roce 1996, kdy podobně získala pouze 1,5 % hlasů, se Demokratická alternativa do voleb v roce 1998 spojila s aliancí Sociální spravedlivosti, což jim ale přineslo pouhých 1,2 % hlasů. Ve volbách v roce 2003 získala Demokratická alternativa 0,68 % hlasů. Demokratická alternativa podporovala v době referenda v roce 2003 vstup země do Evropské unie a v ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2004 získala 9,33 % hlasů. Tento výsledek však nebyl dostatečný k získání jediného mandátu. Demokratická alternativa patří do Evropské federace zelených stran.

Hlavní principy: enviromentální politika

Zahraniční politika: proevropská

Volby do Sněmovny reprezentantů 2003

Ve volbách do Sněmovny reprezentantů v dubnu roku 2003 získala Národní strana (NS) 35 křesel (51,79 % platných odevzdaných hlasů) zatímco Dělnická strana (DS) získala křesel 30 (47,51 %). Tento výsledek byl zopakováním výsledků voleb z roku 1998, kdy NS získala taktéž 35 křesel (51,87 %) a DS 30 křesel (46,97 %).

Volby do Evropského parlamentu 2004

V červnu 2004 byla NS poražena ve volbách do Evropského parlamentu, když získala pouhá 2 křesla (39,76 %) na úkor Dělnické strany, která získala křesla 3 (48,42%). Tradiční voliči Národní strany v těchto volbách podpořily stranu Demokratická alternativa, která se zaměřuje na ekologickou tematiku. 9,33 % hlasů však Demokratické alternativě nestačil na získání jediného křesla do Evropského parlamentu.

Volby do Sněmovny reprezentantů 2008

Ve volbách do Sněmovny reprezentantů 8. března 2008 získala Národní strana (NS) 35 křesel (49,3 % platných odevzdaných hlasů) zatímco Dělnická strana získala křesel 34 (48,8 %). NS získala bonus 4 mandátů tak, aby vytvořila většinu ve Sněmovně. Demokratická alternativa, do které se vkládaly naděje po úspěchu z roku 2004, získala pouze 1,3 % hlasů a tedy žádný mandát.

Zdroje:

- Bowler, S. – Grofman, B. (eds., 2000): *Elections in Australia, Ireland, and Malta under the single transfrable vote: reflections on an embedded institution*, University of Michigan Press.
- Disproporcionalita in Maltese Elections. <<http://www.maltadata.com/problem.htm>>.
- Elections in Malta. <<http://www.maltadata.com/party03.htm>>
- Election Resources on the Internet: Parliamentary elections in Malta. <<http://www.electionresources.org/mt/house.php?election=2008>>.
- General Elections Act of Malta. <<http://www.maltadata.com/act1996.htm>>.
- Internetové stránky jednotlivých politických stran
- Lane, J. C. (2001): *Who Needs Transfer Votes?*, <<http://www.maltadata.com/nocounts.htm>>.
- Malta Constitution (Articles dealing with elections). <<http://www.maltadata.com/context.htm>>.